

Іван Чоповський

студент,

Тернопільський національний економічний університет

КОНЦЕСІЯ ЯК ФОРМА СТИМУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙ У РОЗВИТОК ЗАМКОВОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

Сьогодні проблема дефіциту фінансування замкового туризму постала дуже гостро. З однієї сторони фінансування таких сфер держави, як військово-оборонна галузь, медицина, освіта є більш нагальними, з другої – відтягування реставрації та реконструкції фортифікаційних споруд ведуть до їх безповоротної руйнації. В результаті, маючи великий туристичний потенціал, Україна не лише не використовує його в повній мірі, а й нехтує тими туристичними потоками, які могли б збагачувати економіку та забезпечувати попит на інші статті готельного господарства.

Розв'язання даної проблеми є досить обмеженим у правовому змісті. Більшість фортифікаційних споруд є власністю держави і віднесені до пам'яток національного та місцевого значення, а охорона автентичності ускладнює процес реставрації та реконструкції. Фінансування з державної казни переважно направлене на запобігання подальшої руйнації, а фінансування приватного інвестора обмежене відсутністю комерційного інтересу та перешкодами на шляху до інвестування в об'єкти державної власності [2].

Ефективним компромісом для такої ситуації та якісною формою державно-приватного партнерства у туристичному секторі є договір концесії, що дуже популярний у світовій практиці.

Відповідно до чинного українського законодавства явище концесії пояснюється, як надання уповноваженим органом державної виконавчої влади чи місцевого самоврядування права на створення та управління об'єктом юридичній або фізичній особі на умовах певних зобов'язань створення та/або управлінням даним об'єктом, майнової відповідальності та врахування імовірного підприємницького ризику. Такий процес характеризується платною основою та строковістю, а також має інвестиційний характер.

Саме концесія забезпечує поєднання інтересів фізичних або юридичних осіб та держави за допомогою встановлення двосторонніх обмежень і заохочень, а отже з'являється можливість досягнення основних цілей підтримки та покращення об'єктів, що традиційно є власністю держави шляхом використання інвестиційних ресурсів приватного бізнесу.

Приклади укладання таких договорів вже є у практиці української туристичної сфери. Наприклад, у 2010 році Львівська ОДА віддала за договором концесії дві фортифікаційні будівлі — палац у Тартакові та руїни замку у Старому Селі на 49 років. Проте, даний випадок є неуспішним та висвітлює такі економічні відносини не з кращої сторони, адже до сьогодні жоден із концесіонерів навіть не має готової проектної документації. Зрештою, стан історичних споруд значно погіршився. Також планувалось передати на умовах концесійного договору у тимчасове володіння Підгорецький та Свірзький замки, пам'ятку археології «Новобогородицька фортеця», але ці проекти на тому чи іншому етапі були тимчасово зупинені. Замок «Паланок» також планувалось передати на тих же умовах, але Верховна Рада скасувала таке рішення. Головною проблемою всіх невдач у цих справах є невизначеність права власності, а деякі фортифікаційні споруди навіть не внесені до Загального реєстру об'єктів державної власності [1].

В Україні сьогодні на обліку є майже 300 замків та 5 000 інших фортифікаційних споруд, але лише менш як 10% оцінені задовільним станом. На першочергові реставраційні роботи в кожній з цих будівель потрібно в середньому 50 – 150 млн грн. Зрозуміло, що державне фінансування в найближчі роки не буде спрямоване на ці потреби, а після стабілізації політичної ситуації зможе покрити лише декілька відсотків.

У світі практика концесії є доволі поширеною. Наприклад, замок Шантії у Франції переданий одному з мільярдерів і меценатів. Королівський замок Шенонсо переданий у тимчасову власність родині підприємців. Досвід Великобританії, Чехії та сусідньої Польщі демонструє, що концесію та передачу пам'яток в оренду сприймають та популяризують. Є десятки польських прикладів, коли замок одночасно використовують як готель, музей, заповідник і ресторан.

Існує ціла низка вимог, що повинні дотримуватись при передачі історико-архітектурних пам'яток у концесію, серед них:

- технічно правильне, попередньо затверджене проведення реставраційних робіт;
- наявність та дотримання календарного плану;
- використання споруди на 70-80% у туристичних цілях;
- доступність для відвідувачів (туристів);
- обов'язкове страхування;
- пільги на концесійних платежі, дотації та компенсації;
- обов'язкове комерційне призначення споруди;
- створення робочих місць [2].

Всі ці вимоги показують даний вид економічних відносин між державою та приватним сектором з хорошої сторони, але варто окремо переглянути переваги та недоліки концесії у порівнянні з іншими формами утримання фортифікаційних споруд.

До переваг варто віднести:

- інвестиції на умовах договору концесії вирішують проблеми аварійності та руйнування споруд, зберігають історичне та культурне багатство нації;
- формуються джерела концесійних платежів до бюджету;
- більша прибутковість, оскільки права концесіонера є ширшими, ніж при оренді;
- збільшення туристичних потоків;
- існує можливість перервати договір за умов порушень з боку концесіонера;
- партнерство держави та бізнесу щодо вирішення пріоритетних завдань;
- створення кооперативного і кумулятивного ефектів внаслідок економічного зростання туристичного об'єкта;
- зміцнення конкурентоспроможності замкового туризму.

Серед недоліків:

- відсутність чіткої процедури користування державними об'єктами;
- перекидання фінансового навантаження на туристів шляхом підвищення цін;
- недостатня регламентованість правового забезпечення;
- існує ризик стрімкого підвищення цін;
- можливість привласнення об'єкту після завершення договору;
- потреба у значних податкових та кредитних преференціях;
- ризик проведення неякісної реставрації та реконструкції [3].

Особливою рисою в туризмі є те, що держава є власником монопольного права на туристичні ресурси. Найоптимальнішим типом угоди у даному випадку будуть угоди за схемою: «реконструкція — управління — передача».

В умовах дефіциту бюджетних коштів на утримання та відновлення об'єктів туристичної інфраструктури альтернативою радикальним інституціональним зрушенням є концесія, що дозволяє залучати активи приватного сектору, зберігаючи господарські об'єкти у державній власності. Для туристичної сфери, яка характеризується як значними потребами фінансування, так і великою кількістю об'єктів, це найбільш актуально. Концесійний режим ліквідує інвестиційний дефіцит та на основі позитивного закордонного досвіду дозволяє підвищити фіскальну віддачу від залучення архітектурних пам'яток до активної підприємницької діяльності.

Список використаних джерел

1. Биканова А. В. Концесія як спеціальний режим господарювання. Форум права. 2018. № 4. С. 69–74. URL: <https://goo.gl/VdVhbp>.
2. Бордун О. Ю., Білоус С. В. Стан та перспективи замкового туризму в контексті стратегічного розвитку туристичної галузі західного регіону України. Економіка. Управління. Інновації. 2010. № 2 (4). URL: <https://goo.gl/qSMuVB>.
3. Про затвердження Переліку об'єктів права державної власності, які можуть надаватися в концесію : постанова Кабінету Міністрів України від 11.12.1999 р. № 2293. Верховна Рада України. Законодавство України. URL: <https://goo.gl/8S2TxN>.